

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็เพราะอาศัยปัจจัยหลายประการ และปัจจัยสำคัญให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง คือ พุทธบริษัท ๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองนั้น ถือเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกหมู่เหล่า ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ตราบใดที่พุทธบริษัท ๔ อยู่กันอย่างมีความเคารพยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา ไม่ประมาท ในการปฏิสังขาร นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว”^๑ พุทธบริษัททุกหมู่เหล่า จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงอายุพระพุทธศาสนา ภิกษุภิกษุณีมีหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัยและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แล้วนำไปเผยแผ่ ส่วนอุบาสกอุบาสิกาเป็นผู้อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัย ๔ การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกาเกิดขึ้นด้วยแรงศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

อุบาสกอุบาสิกาเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล อุบาสกคู่แรก ได้แก่ พ่อค้าพานิช ๒ คน ชื่อ ตปุสสะและภัลลิกะ ผู้ถือเอารัตนะ ๒ คือพระพุทธและพระธรรมว่า เป็นสรณะที่พึ่งตลอดชีวิต เรียกว่า เทวชาจิกอุบาสก^๒ เพราะสมัยนั้นพระรัตนตรัยยังไม่ครบ ๓ หลังจากรัตนตรัยครบ ๓ แล้ว กล่าวคือ หลังจากที่ปัญจวัคคีย์ได้อุปสมบทพระรัตนตรัยก็ครบ ๓^๓ จึงได้มีอุบาสกอุบาสิกาคู่แรกเกิดขึ้นได้แก่ บิดามารดาและภรรยาเก่าของพระยสะ ผู้ถือเอารัตนตรัยทั้ง ๓ คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ว่า เป็นสรณะที่พึ่งตลอดชีวิต เรียกว่า เทวชาจิกอุบาสก^๔ อุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาลมีมากมายหลายท่าน ซึ่งต่างก็มีฐานะที่แตกต่างกัน เช่น กษัตริย์ พราหมณ์ เศรษฐี พ่อค้า เป็นต้น อุบาสกอุบาสิกาหลายท่านเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จนถึงขั้นบรรลुเป็นพระอริยบุคคลได้ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร นางวิสาขา อนาถปิณฑิกเศรษฐี เป็นต้น ซึ่งทุกท่านล้วนมีบทบาทที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^๑ อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๔๐/๔๙๒.

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๖/๙-๑๐.

^๓ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓-๑๔/๒๐-๒๗.

^๔ วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๗-๒๘/๓๔-๓๗.

หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ที่ประเทศอินเดีย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช พระโสมณะและพระอุตตระ พร้อมด้วยคณะ ได้นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในเขตสุวรรณภูมิ ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย คนไทยส่วนใหญ่ได้รู้จัก เข้าใจ เข้าถึงหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐของพระพุทธเจ้า จนสามารถเลือกสรรนำมาบูรณาการ ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดเป็นวิถีพุทธ คือ วิถีไทย ดำรงอยู่อย่างสงบสุขมาช้านานได้ ก็เพราะอาศัยบรรพชนไทยทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์^๕ พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ในการศึกษาพระธรรมคำสอน และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ส่วนอุบาสกอุบาสิกาได้ยึดมั่นและปฏิบัติตามในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยการร่วมกันบริจาคทรัพย์ในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่างๆ นอกจากนี้ยังได้ร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ที่ทางวัดมีการจัดขึ้นเป็นประจำมิได้ขาดสืบต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งชมรมอุบาสกอุบาสิกาขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓^๖ เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา มีศูนย์ประสานงานอยู่ที่วัดศิริบ้านไร่ ตำบลโนนไทย อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกชมรมทั้งหมดมาจากผู้ปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษาในแต่ละวัดในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา กิจกรรมหลักของชมรมในช่วงเข้าพรรษาทุกวันพระขึ้นและแรม ๘ ค่ำ ทางศูนย์ประสานงานได้กำหนดประเพณีปฏิบัติธรรมตามวัดต่างๆ ในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดจุดลงตำบลละ ๑ วัด เพื่อร่วมกันทำวัตรสวดมนต์ ฟังธรรม และเจริญจิตภาวนา โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการทำกิจกรรม ถ้าหากมีสมาชิกของชมรมเสียชีวิตลงหรือพระสงฆ์ในเขตอำเภอมรณภาพ สมาชิกทั้งหมดจะรวมกันไปร่วมงานศพทุกครั้ง ส่วนในช่วงออกพรรษา จะร่วมกันทำวัตรสวดมนต์เฉพาะโอกาสสำคัญ เช่น โครงการตรวจการคณะสงฆ์ เยี่ยมเยียนวัดและประชาชนของคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมา โครงการพระธรรมทูตสัญจรของคณะสงฆ์จังหวัด อำเภอ ตำบล และโอกาสอื่นๆ ที่ผู้บริหารและคณะกรรมการศูนย์ประสานงานจะเห็นสมควรและแจ้งให้ทราบ การประเพณีวัตรปฏิบัติธรรมของสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา นับว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

จากที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ร่วมกิจกรรมกับชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา เป็นประจำแล้วพบว่า สมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักอุบาสกธรรม กล่าวคือ ยังไม่เข้าใจในเรื่องของศรัทธาที่ถูกต้อง ยังไม่เข้าใจในเรื่องของพระรัตนตรัยดีพอ ยังไม่เข้าใจในเรื่องของการทำบุญ

^๕ แก้ว ชิตตะขบ, ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูโอสถกิจจานุกูล (อุทัย ตนต์ิปาโล), เจ้าคณะตำบลโนนไทย เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดศิริบ้านไร่, ๒ ธันวาคม ๒๕๕๕.

ต่างๆ หวังผลจากการทำนายของหมอดู นับถือการทรงเจ้าเข้าผี ซึ่งยังขัดกับหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เมื่อไม่เข้าใจในหลักธรรมมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งเกิดความมกมายมากขึ้น อันเป็นเหตุให้เกิดความไม่มั่นคงในพระพุทธศาสนา และอาจทำให้พระสัทธรรมไม่สามารถดำรงอยู่ได้นาน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกาอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักอุบาสกธรรม อันเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานของพุทธศาสนิกชน ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการรูปหนึ่ง ได้ตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาว่า ได้มีการนำหลักอุบาสกธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้อง ตามกำลังความสามารถของตนมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มาเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางนำเสนอให้มีการจัดทำเป็นหลักสูตรการฝึกอบรม พร้อมทั้งเป็นข้อมูลสารสนเทศ ในการปรับปรุงระบบการพัฒนาศูนย์ประสานงานชมรม ให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ด้าน อันจะเป็นผลดีที่ได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการนำหลักอุบาสกธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักอุบาสกธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตัวแปร เพศ และอายุ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การนำหลักอุบาสกธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ การนำหลักอุบาสกธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตัวแปร เพศ และอายุ แตกต่างกันอย่างไ

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกาอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จำนวน ๗๓๔ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จำนวน ๒๕๒ คน โดยใช้ตารางของ R.V. Krejcie และ R.W. Morgan^๗ กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มตัวอย่างตามลำดับชั้น (Stratified random sampling)

๑.๔.๒ ตัวแปรที่ศึกษา

๑) ตัวแปรอิสระ ได้แก่

๑.๑) เพศ

๑.๑.๑) ชาย

๑.๑.๒) หญิง

๑.๒) อายุ

๑.๒.๑) ต่ำกว่า ๖๐ ปี

๑.๒.๒) ๖๐ ปีขึ้นไป

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ การนำหลักอุบาสกธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๒.๑) มีศรัทธา

๒.๒) มีศีล

๒.๓) ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อมงคล เชื่อกรรม

๒.๔) ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนา

๒.๕) ทำอุปัชฌาย์ในศาสนานี้ก่อน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตัวแปรเพศ และอายุ มีการนำหลักอุบาสกธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน

^๗ สมบูรณ์ ดันยะ, วิทยาการวิจัย, (นครราชสีมา: คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๕-๑๐๖.

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ อุบาสก หมายถึง คฤหัสถ์ชายที่แสดงตนนับถือพระพุทธศาสนาโดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ^๔ ที่เป็นสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

๑.๖.๒ อุบาสิกา หมายถึง คฤหัสถ์หญิงที่แสดงตนนับถือพระพุทธศาสนาโดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ^๔ ที่เป็นสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

๑.๖.๓ หลักอุบาสกธรรม หมายถึง หลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของอุบาสกอุบาสิกา ๕ ประการ ดังนี้

๑) มีศรัทธา หมายถึง การเชื่อว่าการกุศลส่งผลให้ได้รับความสุขความเจริญ การเชื่อว่าการกุศลส่งผลให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน การเชื่อในกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การเชื่อว่าบุคคลแตกต่างกันเพราะผลแห่งกรรมที่ทำไว้ การเชื่อว่าบุคคลเป็นเจ้าของกรรมและผลแห่งกรรมที่ตนกระทำไว้ การเชื่อว่าชีวิตเราจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับกรรมของเราเอง การเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยไม่มีผู้อื่นสอนให้ การเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริงและสอนให้พ้นทุกข์ได้จริง

๒) มีศีล หมายถึง การรักษาศีล ๕ เพราะเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของชาวพุทธทุกคน การรักษาศีล เพื่อความสุขในชาตินี้ และชาติหน้า การรักษาศีล เพื่อจะได้มีโภคทรัพย์ในภายภาคหน้า การรักษาศีล เพื่อดำรงตนในสังคมอย่างมีความสุข การรักษาศีล ๘ ที่วัดเป็นประจำในวันอุโบสถ การรักษาศีล ๕ ประจำในวันปกติ

๓) ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อมงคล เชื่อกรรม หมายถึง การไม่เชื่อว่าโชคชะตาราศีมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ การไม่เชื่อว่าดวงดาวมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ การไม่เชื่อว่าลือว่า ต้นไม้และสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยเหลือมนุษย์ได้ การไม่เชื่อว่าเครื่องรางของขลังจะสามารถบันดาลให้ประสบความสำเร็จได้ การเชื่อว่าบาป บุญ นรก สวรรค์ และภพภูมิ เป็นเรื่องจริง การไม่เชื่อว่าเมื่อฤกษ์ยามที่ดีแล้วยังต้องพึ่งพาอย่างอื่นอีก การไม่เชื่อว่ารูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นมงคล

๔) ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้ หมายถึง การเข้าใจว่าเนื่อนาบุญที่ควรกระทำบุญมีอยู่ในพุทธศาสนาเท่านั้น การไม่เชื่อว่าการทำบุญในศาสนาอื่นๆ จะได้บุญเหมือนกับทำบุญในพระพุทธศาสนา การไม่เชื่อว่าการทำบุญทักษิณากับนักบวชศาสนาอื่น จะได้บุญเหมือนกับพระพุทธศาสนา การเชื่อว่าเมื่อทำบุญทักษิณากับพระสงฆ์แล้ว ผู้ตายจะได้รับบุญที่อุทิศให้ การไม่ทำบุญกับศาสนาอื่น นอกจากพระพุทธศาสนา การไม่ไปแสวงบุญนอกจากพระพุทธศาสนา

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖๑.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๖๒.

การไม่เคารพบูชานักบวชศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนา การไม่ไปประกอบพิธีทางศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนา

๕) ทำอุปักระในศาสนานี้ก่อน หมายถึง การทำอุปักระแก่พระสงฆ์ด้านปัจจัย ๔ การทำบุญตักบาตรเป็นประจำ การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำ การร่วมบริจาคปัจจัยในการบูรณปฏิสังขรณ์ตามที่ทางวัดขอรับบริจาค การร่วมปฏิบัติธรรมทุกวันพระที่มีโอกาส การช่วยเหลืองานวัดเป็นประจำ การจัดหาเจ้าภาพทอดผ้าป่ามาทอดที่วัดเป็นประจำ การชักนำบุคคลในครอบครัวและบุคคลอื่นมาทำบุญที่วัด

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงหลักอุบาสกธรรมในพระพุทธศาสนา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงการนำหลักอุบาสกธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงความแตกต่างในการนำหลักอุบาสกธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของสมาชิกชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาที่มี เพศ และอายุ มีการนำหลักอุบาสกธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต ที่แตกต่างกัน

๑.๗.๔ ทำให้ทราบถึงแนวทางในการจัดทำเป็นหลักสูตรการฝึกอบรม พร้อมทั้งเป็นข้อสรุบทศในการปรับปรุงระบบการพัฒนาศูนย์ประสานงานชมรมอุบาสกอุบาสิกา อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

๑.๗.๕ ทำให้ทราบถึงแนวทางในการจัดทำเป็นหลักสูตรการฝึกอบรม พร้อมทั้งเป็นข้อสรุบทศขยายกว้างออกไป

๑.๗.๖ ผู้สนใจสามารถที่จะนำผลการวิจัยนี้ เป็นหลักฐานในการอ้างอิงในการดำเนินงานตามความเหมาะสมในโอกาสต่อไป